

Mahdollisuus joustoihin arjen järjestämisessä jakoi lapsiperheiden kokemuksia korona-ajasta

Korona-pandemia mullisti lapsiperheiden arjen kevään 2020 aikana. Hallituksen päätöksen mukaisesti Suomessa siirryttiin etäopetukseen 18.3.2020. Lisäksi hallitus suositteli, että päiväkotikiikaiset lapset hoidettaisiin kotona.

Valtaosa suomalaisista lapsista siirtyi hallituksen ohjeistuksen mukaisesti kotihoitoon ja etäopetukseen kotiin. Samaan aikaan monen lapsiperheen vanhemman työpiste siirtyi kotiin, kun hallitus suositteli etätyötä niille, joille se oli mahdollista. Osa vanhemmista joutui myös lomautetuksi koronan aiheuttamien rajoitusten takia. Nämä muutokset aiheuttivat monenlaisia haasteita lapsiperheissä. Valtaosassa perheitä jouduttiin järjestelemään uudella tavalla lasten hoitoon, koulunkäynnin tukemiseen ja omaan työssäkäyntiin liittyviä käytäntöjä. Näistä käytännöistä sopiminen saattoi aiheuttaa erimielisyyksiä lapsiperheissä, niin vanhempien välillä kuin lasten ja vanhempienkin välillä. Työ- ja perhe-elämän yhteensovittaminen ja lasten kasvatukseen liittyvät asiat ovat aiheita, joista lapsiperheissä muutenkin riidellään paljon.

Tutkittua tietoa korona-ajan vaikutuksista lapsiperheiden arkeen ei ole vielä juurikaan saatavilla, mutta esimerkiksi mediassa on epäilty koronan jakaneen lapsiperheitä kahteen ryhmään: niihin, joilla seinät kaatuvat päälle, ja niihin, jotka elävät elämänsä parasta aikaa. Turun yliopiston sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön oppiaineissa kerättiin 23.4.-17.5.2020 välisenä aikana nettikyselyn avulla aineisto, jolla selvitetään lapsiperheiden kokemuksia korona-ajasta. Kyselyyn vastasi 653 lapsiperheiden vanhempaa. Aineiston ja sen perusteella tehtävien havaintojen osalta on huomioitava, että kerätty aineisto ei ole edustava otos suomalaisista lapsiperheiden vanhemmista: Valtaosa vastaajista on naisia. Lisäksi vastaajat ovat suhteellisen korkeasti koulutettuja.

Aineistosta tehtyjen alustavien havaintojen perusteella vaikuttaa siltä, että korona-aika on kohdellut lapsiperheitä eriarvoisesti: osassa perheistä seinät ovat kaatumassa päälle, kun taas toisissa perheissä eletään elämän parasta aikaa. Eniten negatiivisia vaikutuksia näyttää olleen niissä lapsiperheissä, joissa jouston mahdollisuudet arjen järjestämisessä ovat syystä tai toisesta rajallisempia. Toisen tai molempien vanhempien työteon ajan ja/tai paikan joustamattomuus nousi vahvasti esille arjen haasteita lisäävänä tekijänä, erityisesti perheissä, joissa on alle kouluikäisiä lapsia. Jouston mahdollisuudet koettiin rajallisiksi myös monissa yksinhuoltajaperheissä ja perheissä, joissa on erityistä tukea vaativia lapsia. Lisäksi osassa perheitä tiivis yhdessäolo nosti esille pinnan alla kyteviä ongelmia, kuten päihteidenkäyttöä tai perheen sisäisen vuorovaikutuksen haasteita.

Positiivisimmat kokemukset löytyvät perheistä, joissa korona-ajan koettiin rauhoittavan arkea ja sen normaalisti kiireisiä aikatauluja. Kokemus normaalin arjen helpottumisesta näyttää tuoneen perheille enemmän joustoa aikataulujen suhteen. Tämä näkyi siten, että perheelle vapautui enemmän aikaa yhdessäoloon esimerkiksi työmatkojen ja harrastusrumban puuttuessa.

Edellä kuvattu kahtiajako ei kuitenkaan kerro koko totuutta vaan korona-ajan vaikutukset ovat monimuotoisempia. Suuri osa lapsiperheistä sijoittuu arjen kokemuksineen edellä mainittujen ääripäiden välimaastoon. Perheissä, joissa jouston mahdollisuudet arjen järjestämisessä olivat suuremmat, pystyttiin esimerkiksi aikataulutamaan vanhempien työntekoa uudelleen ja siten helpommin jakamaan vastuuta lasten hoidosta ja etäkoulunkäynnin tukemisessa.

Aineistosta tehtyjen alustavien havaintojen perusteella vaikuttaa siltä, että suurelle osalle lapsiperheistä korona-aika ei näyttäytynyt ylivoimaisena haasteena, ainakaan toistaiseksi. On kuitenkin muistettava, että tämä havainto perustuu aineistoon, jossa suuri osa vastaajista on suhteellisen korkeasti koulutettuja äitejä, joilla voi olla paremmat mahdollisuudet esimerkiksi säädellä oman työnsä aikataulutusta. Monessa perheessä ratkaisuksi arjesta selviytymiselle nousi juuri mahdollisuus joustoihin, myös perhe-elämän normaalien sääntöjen suhteen. Arjen helpottamiseksi esimerkiksi lasten ruutuajasta tai itsetehdystä kotiruoasta oli päätetty väliaikaisesti joustaa.

Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön näkökulmista on huolestuttavaa, että korona-aika näyttää ajaneen osan lapsiperheistä oman jaksamisensa äärirajoille. Kuten COVID-19 -tiedepaneelin raportissakin todetaan, näiden perheiden hyvinvoinnin turvaamisessa korostuu hyvinvointivaltion palvelujärjestelmän tukiverkkojen merkitys. Lapsiperheille tulee olla tarjolla erilaisia ennaltaehkäiseviä matalan kynnyksen palveluita, kuten perheneuvontaa ja perheiden arkea helpottavaa kotipalvelua; mutta myös korjaavia palveluita, kuten lastensuojelun sekä lasten- ja nuorisopsykiatrian palveluita. On tarpeen myös varmistaa, että aikuiset saavat tarvitsemaansa henkilökohtaista tukea esimerkiksi mielenterveyspalveluista. Lisäksi on muistettava, että osa negatiivisista vaikutuksista saattaa näkyä lapsiperheiden arjessa vasta pidemmällä aikavälillä, ja että nämä vaikutukset voivat olla pitkäkestoisia. Yksi 1990-luvun laman sosiaalipoliittisista opeista on, että lapsiperheille suunnattujen etuuksien ja ennen kaikkea palveluiden leikkauksilla on paitsi hetkellisiä, myös pitkäkestoisia negatiivisia vaikutuksia perheiden hyvinvointiin. Siksi onkin helppo yhtyä esimerkiksi Lastensuojelun keskusliiton näkemykseen siitä, että koronakriisin (jälki)hoidossa ei tule toistaa 1990-luvun laman virheitä.